

Politikkskipanin í Føroyum 2007

INNIHALDSYVIRLIT

1.	Inngangur.....	1
2.	Politikkmenningskipanin: í baksýni.....	2
3.	Núverandi politikkskipan.....	4
3.1	Uppgávubýtið	4
3.2	Føroyska politikktilgongdin sammett við norðurlendsku	5
3.3	Nýskaparpolitikkurin.....	9
4.	Samandráttur og niðurstøður	12
5.	Keldur	14

1. INNGANGUR

Hetta skjalið fevnir um greining av politikki í sambandi við G&M og um niðurstøður hesum viðvíkjandi. Endamálið er at gera eina støðulýsing av, hvussu nationala nýskapanarskipanin virkar, og hvør politikkurin er á økinum. Politikkskipanin og politisku ætlanirnar á økinum eru týðningamiklir partar, sum skapa fortreytir fyri úrslitum innan G&M og nýskapan.

Sum gjøgnumgongdin av nýskapanarskipanini í kapitlunum 2 og 3 í høvðusfrágreiðingini bendir á, er nýskapanarpolitikkur, sum m.a. fevnir um granskingarpolitikk, eitt sera breitt og fjøltáttað øki. Orsøkin til hetta er, at tað snýr seg um at menna og stímbra ymiskar partar í einari samansettari nationalari og transnationalari nýskapanarskipan, soleiðis at hendan skipan í sær sjálvari megnar at framleiða so nógv og góða nýskapan sum gjørligt.

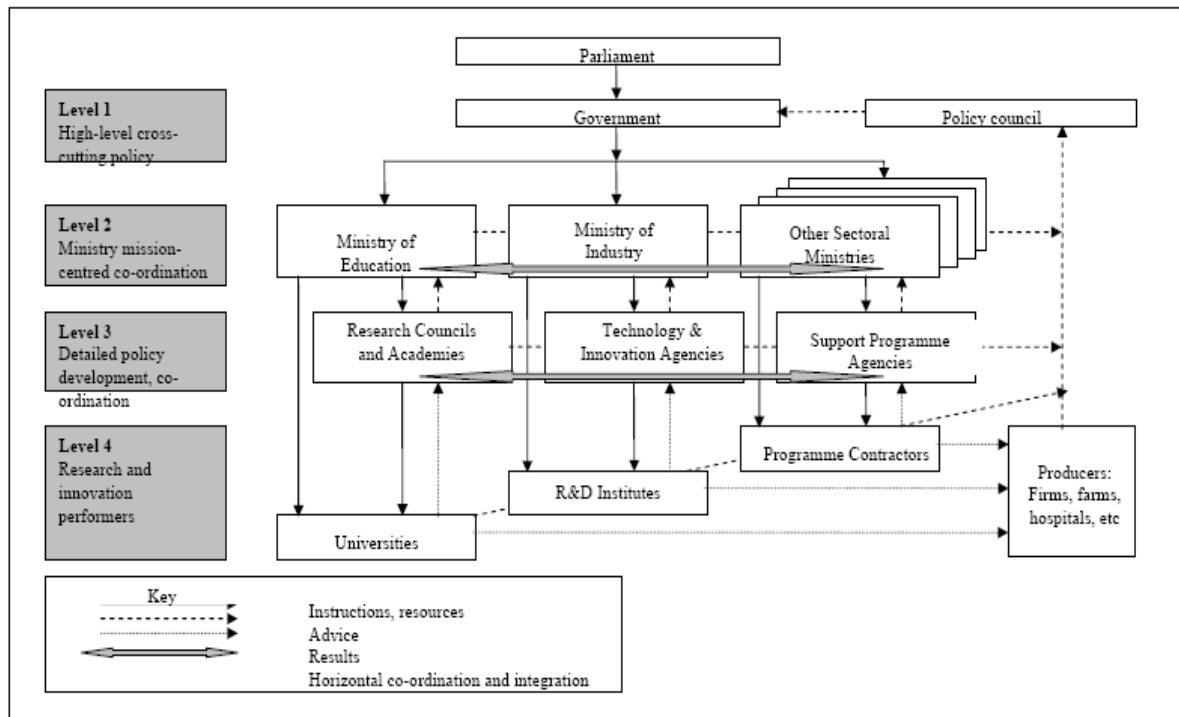
Í sambandi við, at tað í Føroyum verður arbeitt við at seta mál fyri nýskapan og gransking, er ein týðandi spurningur, hvørja ávirkan tann politikkur, sum higartil hevur verið á økinum, hevur havt á G&M og nýskapanarstøðuna. Spurningurin er, hvør politikkurin hevur verið og hvør hann er í dag. Fyri at fáa skil á hesum er neyðugt fyrst at lýsa skipanina, sum hevur ment politikkinn. Við øðrum orðum at fáa greiðu á, hvussu nýskapanar- og granskingarpolitikkur verður gjørdur, hvør ger hendan politikk, hvar hann er skjalfestur, og hvussu hann verður eftirmettur.

Greiningin av føroyskum granskingar- og nýskapanarpolitikki og av skipanini er gjørd við støði í kanningum sum liðir í sjálvum hagtalsarbeiðinum. Kanningarnar eru í høvuðsheitum:

- Luttøka í norðurlendskari verkætlan (Interact) um nýskapanarpolitikk og nýskapan innan tað almenna. Verkætlanin varð figgjað av Nordic Innovation Centre (Nice) og fór fram í 2005-2006. Serliga er ein frágreiðing, ið varð gjørd í sambandi við Interact verkætlanina, nýtt ítøkiliga. Hendan frágreiðing er at síggja í fylgiskjali 2. Frágreiðingar um Interact verkætlanina eru tókar á heimasíðuni <http://www.step.no/interact/>.
- Nakrar kanningarferðir vórðu gjørdar í byrjanini av verkætlanini 2003-2004 og á sumri 2005. Vitjað varð í Íslandi, Danmark og Noregi í tíðarskeiðinum í hagtals-, analysu- og politikkuhvørvi í hesum londum. Eisini varð luttikið á tveimum ráðstevnum um nýskapanar- og granskingarpolitikk, sum Norðurlandaráðið skipaði fyrri í november 2003 í Svøríki og juni 2004 í Reykjavík. Endamálið var at fáa innlit í, hvussu hesi londini arbeiða við hagtølum, og hvussu arbeiðið at gera og eftirmeta politiskar ætlanir sum heild virkar aðrastaðni, fyrst og fremst í Norðurlondum.
- Verkætlanarleiðarin luttók eisini á OECD fundi í París í juni 2004 og á Eurostat fundi í Luksemborg í november 2004, har høvuðsevnið var "Policy indicators and evaluation".

2. POLITIKKMENNINGARSKIPANIN: Í BAKSÝNI

Søguliga hevur nýskapan ikki verið sjálvstøðugt politikkøki í Føroyum. Hinvegin hava Norðurlond sum heild verið drívmeði til at orða hetta sum serstakt politikkøki. Stovnsbygnaðir, har uppgávur og ábyrgdir eru staðfestar millum partarnar, eru mentir í sambandi við politikktilgongdina innan økið. Finski myndilin verður ofta tikin fram sum gott dømi.

Kelda: Arnold, E. (2004)

Bygnaðurin í Finnlandi er rættiliga nýggjur. Samstundis er G&M nýtslan vaksin munandi seinastu tíðina í Finnlandi, ið sum heild hevur tikið seg nógv fram í nýskapanarhøpi seinastu áratíggjuni. Sí annars fylgiskjal 3, har finska skipanin er lýst nærri, umframt at onnur dømi um slíkar skipanir eru víst. Í fylgiskjali 4 (Koch 2004) eru skipanirnar í Norðurlondum lýstar. Fylgiskjal 5 og 6 eru dømi um norsk og svensk politikksskjøl á økinum.

Í Føroyum hava viðurskifti, ið nerta við nýskapan, verið viðgjørd óbeinleiðis á øðrum meira kendum politikk-økjum, so sum í fiskivinnupolitikki, útbúgvingarpolitikki, vinnupolitikki (eisini vinnulóggáva) og skattapolitikki. Lítið hevur verið av tvørsektoralari samskipan í arbeiðinum at menna politiskar ætlanir. Aðalráðini hava hvørt sær gjørt sínar politikkir, kanska fyri tað mesta í sambandi við lógarsmíð, fíggarlógarjættanir o.s.fr., heldur enn sum yvirskipaðar skjalfestar politiskar ætlanir.

Hóast gransking hevur verið til politiska støðutakan, er eingin ítøkiligur granskingarpolitikkur gjørdur. Granskingarstovnar tykjast at hava fingið jættanir eftir politiskari telving og ad hoc støðutakan, heldur enn eftir nakrari felags politikkgerð á ráðharrastigi. Grunnar og stuðulsjættanir, ið fígga almenna gransking, vinnugransking, og vinnuframa hava, umframt at vísa til lógir og reglugerðir, arbeitt sambært egnum

raðfestingum og metingum av, hvat er skilabest, og við teimum avmarkingum, ið liggja í teimum upphæddum, tey hava at ráða yvir.

Nýskapanarpolitikkurin hevur sostatt ligið innbygdu í aðrar politikkir, raðfestingar og skipanir, sum hava ávirkað føroysku nationalu nýskapanskipanina og vinnuna. Nýskapanarstigið í vinnuni er ikki úrslit av nøkrum heildarliga tilvitaðum nýskapanarpolitikki.

So líðandi, og kanska serliga seinastu tíðina, er hugtakið nýskapan komið á politiska breddan. Ábendingar um hetta eru eitt nú partar av nýggja vinnupolitikkinum, vísiðsarbeiðið, hugsanir um gransking og nýskapan, ætlanin at samskipa granskingarumsiting og fígging. Alt hetta krevur víðfevnda tvørsektoralu samskipan og dirvi at verkseta broytingar. Spurningurin er tó, um politikkskipanin er búgvin at gera og fremja nýskapar- og granskingarpolitikk.

Áðurnevnda rákið er partvíst í samljóði við hugsanina um at arbeiða horisontalt í sambandi við at menna nýskapanarpolitiskar ætlanir. Spurningurin er, um hugsanirnar verða fylgdar í verki, tí at lítið er enn at síggja til øktar granskingarjáttanir, til eina styrkta hægri útbúgvingargransking o.s.fr. Arbeiðið við vísið 2015 er í sjálvum sær ein roynd at røkka betri horisontalari samskipan, men spurningurin er, hvussu stóran týðning hetta arbeiðið í veruleikanum hevur, sammett við annað arbeiði at menna politiskar ætlanir, sum eisini fer fram samstundis.

3. NÚVERANDI POLITIKKSKIPAN

Dagsins politikkskipan, sæð frá einum nýskapanarpolitiskum sjónarmiði, er lýst niðanfyri. Í fylgiskjali 7, er ein bygnaðarmynd, ið vísir føroysku skipanina.

Politikkskipanin er sett saman av einum almennum parti, sum ger sjálvan politikkin, og av privatum og øðrum pørtum, sum stuðla og koma við íblástri. Almenna skipanin er samansett av trimum høvuðsstigum, landsstýri, aðalráðum og so ymsum ráðum og grunnum, sum fígga og umsita ella stuðla nýskapan og gransking.

3.1 Uppgávubýtið

Einki aðalráð situr við høvuðsábyrgdini av at gera og samskipa nýskapanarpolitikk, men fleiri nerta við økið í størri ella minni mun í teirra sektoralu politikkinum og líknandi skipanum. Tilgongdin verður kanska sett í gongd við samgonguskjølum og høvuðsraðfestingum, ið har eru gjørdar viðvíkjandi nýskapan og gransking. Aðalráðini skulu so royna at útinna hetta í verki, helst á samskipaðan hátt. Løgmannsskrivstovan hevur vanliga ein samskipandi leiklut og tekur samanum, til dømis við lógmansrøðuni 2005, har evnini nýskapan og gransking vórðu viðgjørd, og Visión 2015 fór av bakkastokki.

Vinnumálaráðið hevur kanska tann týðningarmesta leiklutin í nýskapanarhøpi, serliga tí at ráðið hevur ábyrgd av vinnupolitikkinum og KST-politikkinum. Nýggi álitid um vinnupolitikk ”Vinnupolitikkur: At gera tað vit duga best 2005” viðger í rættiliga stóran mun nýskapan, so sum driv og makropolitikk fyri nýskapan. Vinnupolitikkurin viðkemur eisini øðrum málsøkjum enn teimum, sum Vinnumálaráðið umsitur, tí at hann setur mið og mál á millum annað útbúgvingarøkinum, skattaøkinum umframt á øðrum økjum. Ráðið varðir av skipanum, ið fígga og stuðla vinnumenning. Hesar eru Vinnuframagrunnurin, Menningarstovan og KT Kleking. Eisini umsitur ráðið stovnar sum Jarðfeingi, Fiskaaling, Heilsufrøðiligu Starvsstovuna, Royndarstöðina og ið partvís granska. Hesir stovnar granska eftir egnum innanhýsis raðfestingum, heldur enn einum yvirskipaðum granskingarpolitikki.

Granskingarráðið er skipað undir Mentamálaráðnum. Granskingarráðið fíggar gransking í breiðari merking, millum annað gransking við vinnuligari nýskapan sum endamáli. Granskingarráðið er ráðgevi hjá politisku skipanini sum heild og hevur gjørt uppskot til granskingarpolitikk. Hesin politikkur er ikki grundfestur í politisku skipanini. Undir Mentamálaráðnum er eisini Fróðskaparsetrið, Náttúrugripassavnið, Landsskjalasavnið, Fornminnissavnið, Granskingarverkætlanin fyri Økismenning. Sum heild granska hesir stovnar eftir egnum raðfestingum.

Fiskimálaráðið umboðar ein týðningamiklan part av fiskivinnuni og varðir av einari skipan, ið fíggar og stuðlar menningini av fiskivinnuni, eisini fiskivinnuligari nýskapan. Skipanin er samansett av Fiskivinnuroyndum, Granskingarkjarnuskipanini og Vinnugranskaraskipanini. Hendan skipanin fíggar gransking og skipar granskingarbeiði. Ein ávís umskaring er millum ta gransking, ið her verður fíggað, og part av granskingini, sum Granskingargrunnurin fíggar. Sostatt verða politikkir um sama evnið her gjørdir á tveimum støðum. Ráðið varðir eisini av Fiskirannsóknarstovuni.

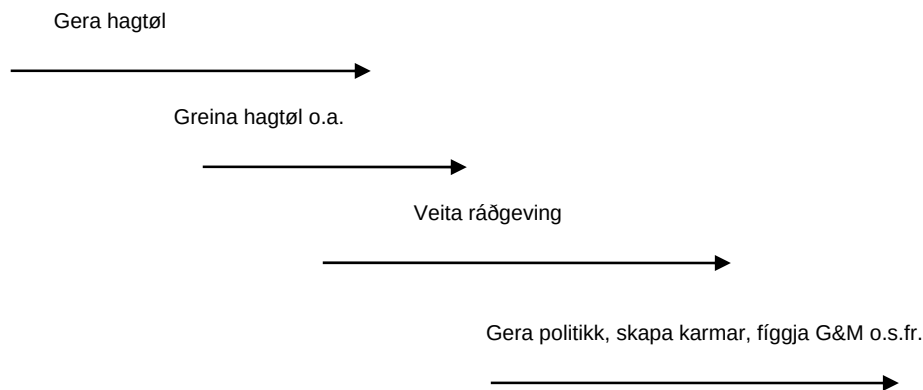
Fíggjarmálaráðið varðir av Búskaparráðnum, ið hevur havt ein virknan leiklut í at skapa orðaskifti um, hvussu tað búskaparpolitiskt ber til at stimbra nýskapan og vøkstur.

Politiska skipanin nýtir aðrar partar sum íblástur og kunningarkeldur í politikktilgongdini. Hesir partar gera tilmæli, luttaka í gerð av álitum, hava sess í nevndum og bólkum o.s.fr. Vinnuhúsið hevur t.d tikið stig til at gera strategiskjøl, ið hava verið nýtt sum íblástur í menningini av vinnupolitikki og í vísiónsarbeiðinum. Aðrir ráðgevar hava eisini verið nýttir.

3.2 Føroyska politikktilgongdin sammett við norðurlendsku

Við lýsingini omanfyri sum grundarlag verður her ein nærri sammeting gjørd við norðurlendsku skipanirnar. Hugt verður at, hvussu skipanin virkar í hesum londum, og samstundis hvussu hon virkar í Føroyum, so at lættari er at vísa á møguleikar at betra føroysku skipanina. Við støði í hesari lýsingini kunnu metingar gerast um, hvørt 1) tørvur er á, at kjarnufunktióirnar í skipanini skulu virka í Føroyum, og 2) hvussu skipast kann fyri, soleiðis at hesari funktióir kunnu virka í Føroyum.

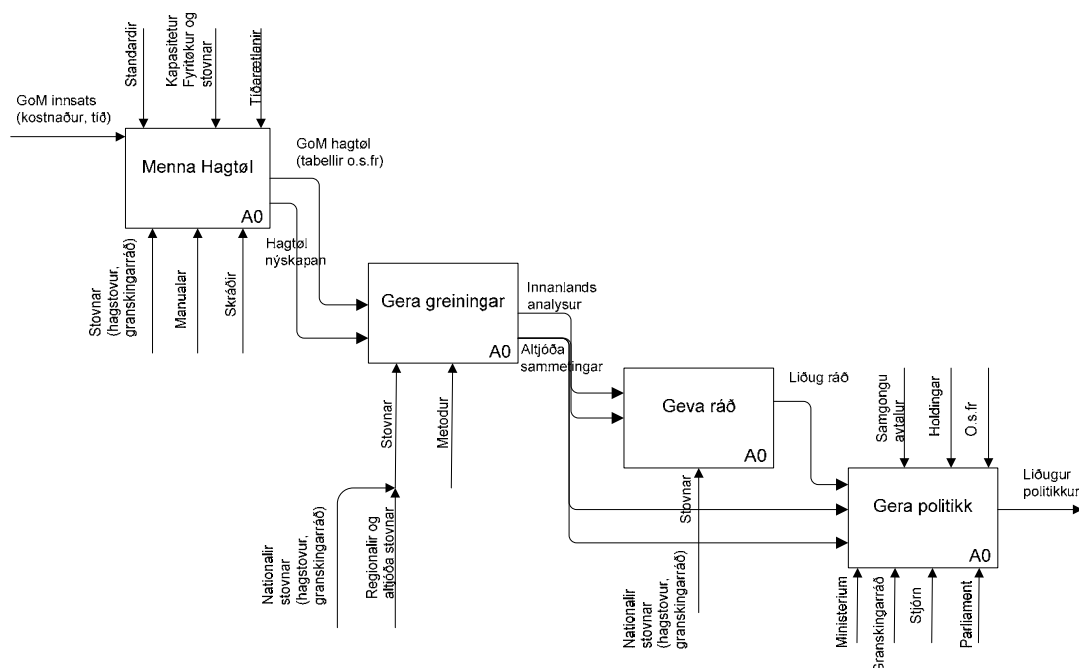
Nakrar grundleggjandi funktióir eru, ið helst skulu virka, so at sjálvur granskingar- og nýskapanarpolitikkurin kann hepnast so væl sum gjørligt, og harvið eisini góð úrslit kunnu spyrjast burtúr nýskapanarskipanini. Grundleggjandi funktióirnar eru hesar:

Í høvuðsheitum tykjast hesar kjarnufunktióirnar í Norðurlondum at virka, meðan onkrar av funktiónum hinvegin ikki virka nóg væl her heima. Tað er kanska serliga eftirmetingar- og ráðgevingarfunktióin, ið virkar illa. Hendan verkætlan hevur til endamáls at virka fyri at betra hesa funktióin. Lagt verður til rættis á ymsan hátt í hinum londunum, men grundleggjandi somu funktióirnar og mannagongdirnar virka í øllum londunum. Umboðini, sum verkætlanin hevur havt samband við, eru í starvi á stovnum, sum tryggja, at allar hesar funktióir virka í samljóði við hvørja aðra. Nakrir stovnar, ið arbeiða innan eftirmetingar- og politikkmenningskipanina, eru lýstir í fylgiskjali 8.

Framferðarhátturinn, sum nevnist IDEF0 og sum amerikanska verjumálaráðið hefur ment, er nýttur til at lýsa tilgongdina nærri. Framferðarhátturinn hóskar til at kanna hvussu tilgongdir virka í veruleikanum og til at menna nýggjar og betri tilgongdir. Endamálið er at fáa eina greiðari mynd av, um tilgongdirnar veita tað, tær skulu, um allir partar virka, sum teir eiga, og um innanhýsis viðurskifti ímillum hesar partar eru í lagi. Í stuttum arbeiðir hesin framferðarháttur sambært teirri fatan, at tilgongdir eru eyðkendar við, at tær framleiða ella umskapa ílegging av onkrum slag til úrtøku ella úrslit sambært avgerðum ella reglum við ávísum tilfeingi.

Myndin niðanfyri vísir hesar partar við pílum inn, niður á, úr ella upp í tilgongdina. Hon lýsir tilgongdina “Politikkmenning og -eftirmeting viðvíkjandi G&M og nýskapan” í einum landi, soleiðis sum verkætlanin hevur eyggleitt tað.

Input eru upplýsingar um G&M og nýskapan (arbeiði, úrslit o.s.fr.) í einum landi. Output er ein lýstur granskingar- og nýskapanarpolitikkur, ið setur út í kortið tiltøk og amboð, sum eru ætlað at røkka politisku málunum.

Tilgongdin er sett saman av part-tilgongdum ella funktiónum, ið eru lýstar sum kassar í myndini. Hesar funktióir mugu hvør sær syrgja fyri, at skipanin sum heild kann virka. Hagtalsframleiðarar (hagstovur, stovnar o.s.fr.) gera hagtøl um national avrik og úrslit. Viðskiftafólk hjá hesum hagtalsframleiðarum eru stovnar, sum gera miðvísar greiningar, ið eru grundaðar á ótilvirkað ella rá hagtøl. Greiningarnar verða veittar til viðskiftafólk, sum í hesum førum eru ráðgevar. Dømi um hesi viðskiftafólk eru granskingarráð. Hesi viðskiftafólk taka samanum, meta um heildarstöðuna og veita sínar yvirskipaðu tilráðingar til politisku skipanina, sum samstundis eru endaligu viðskiftafólkini. Politiska skipanin orðar ein politikk, sum skal vera stýrandi fyri tey tiltøk, ið sett verða í verk, og eisini fyri tær játtanir, ið verða givnar til ymsar stovnar og granskingarverkætlanir.

Nærri lýst eru funktiónirnar hesar:

Menna hagtøl

Grundarlagið (input) er upplýsingar um støðuna viðvíkjandi G&M og nýskapan. Avgerandi fyri form og innihald av hagtølum eru altjóða standardir, orkuføri hjá fyrirkomandi at svara spurnabløðum og tíðarætlanir fyri, nær kannið verða framdar o.s.fr. Tíðarætlanin er týðningamikil, um úrslitini skulu kunna sammetast við onnur lond. Tilfeingið er teir stovnar, sum fremja arbeiðið, umframt tann førleiki, tøkniligar skipanir og tann framferðarháttur o.s.fr., sum eru bygd upp. Vitan frá kannið, sum eru framdar áður, er eisini týðningamikil fyri, hvussu væl og munadygt hagtalsarbeiðið kann gerast. Úrslitið er liðug hagtøl, sum eru input hjá næstu tilgongd.

Hendan tilgongd hevur ikki virkað í Føroyum. G&M og nýskapan er farin fram, men ikki hevur borið til at fingið upplýsingar um, hvussu gongdin er í mun til sett mál, tí eingin vitan er um nationala avrikið.

Norðurlond kunnu hinvegin vísa á eina fult virkandi tilgongd. Hagtøl um G&M eru framleidd síðani í 1960-árunum, og nýskapanarhagtøl eru framleidd síðani seinast í 1990-árunum..

Gera greiningar

Input er hagtøl. Einkin beinleiðis formligt stýrir greiningunum. Eftirspurningur frá viðskiftafólkum, ið eru ráðgevar og politikarar, hava helst størsta týðningin fyri, hvat verður greinað, men hetta er ikki lýst á myndini. Tilfeingið er á sama hátt sum við hagtøltilgongdini teir stovnar, ið fremja arbeiðið, og tann førleiki (royndir), tøkniligar skipanir og framferðarháttir o.s.fr, sum eru bygd upp. Vitan frá undanfarnum greiningum er eisini týðningamikil fyri, hvussu væl og munadygt greiningararbeiðið kann gerast. Úrslitið er liðnar greiningar og metingar av støðuni, ið eru input hjá ráðgevum og politikarum.

Í Føroyum er eingin skipað greining gjørd um evnið. Eingin stovnur hevur havt hesa uppgávu, og eingi hagtøl hava verið um evnið, sum kunnu nýtast sum grundarlag til at gera greiningar. Onkrar yvirskipaðar metingar hava nevndir ella stovnar sum t.d. Vinnuhúsið ella Bitland gjørt, men hetta er ikki stovnsfest ella skipað kanniðararbeiði. Í hinum londunum hava serstakir stovnar greining sum seruppgávu (sí fylgiskjal 8). Í summum førum gera somu stovnar bæði hagtøl og greiningar, í øðrum førum eru serstovnar, ið greina hagtøl, ið eru fingin frá øðrum stovnum.

Geva ráð

Input er greiningar (innanlands og altjóða sammetingar). Møguliga er vitan um politisk sjónarmið, ráðfestingar og onnur politisk kunning stýrandi fyri tey ráð, ið verða givin víðari. Eisini vitan um samfelagsstøðuna, um ymiskar búskaparligar, sosialar og tøkniligar fyrimunir fyri samfelagið í mun til egnan trivnað og fyrimunir viðvíkjandi kappingini við onnur lond verða møguliga brúkt í sambandi við hesa ráðgeving. Tilfeingið er stovnar og fólk við røttum førleikum og royndum. Úrslitið er ráð og ráðfestingar, sum politiska skipanin kann nýta í endaligu orðingini av G&M og nýskapanarpolitikki.

Í Føroyum hava einstakir stovnar havt ráðgevandi uppgávu, men sum heild tykist hendan tilgongd ikki at hava virkað. Uppgávan hevur verið trupul orsakað av vantandi upplýsingum og orku. Eitt dømi er Granskingarráðið, sum millum annað hevur til uppgávu at vera ráðgevi um gransking hjá politisku skipanini. Fyri at fáa eitt betri

grundarlag til hesa ráðgeving hevur Granskingarráðið tikið stig til hesa verkætlan. Tað er ikki løtuverk at byggja eitt hagtals- og kunningarverk upp, soleiðis at ráðgevingin hjá Granskingarráðnum og øðrum líknandi stovnum kann vera so álítandi sum gjørligt.. Í hinum londunum hava granskingarráð og líknandi stovnar politiska ráðgeving sum kjarnuuppgávu. Stovnarnir hava í mongum førum verið drívmeði til at skapa politisku dagsskránnar orsakað av sínum førleikum og innliti. Eisini eru serráð við tíðini bygd upp, við serligum endamáli at samansjóða kunningar- og ráðgevingarskipanina við ovastu politisku skipanina, til dømis Science and Technology Policy Council í Finnlandi og Íslandi.

Gera politikk

Input eru greiningar og støðulýsingar. Samgonguavtalur, raðfestingar, sjónarmið og onnur yvirskipað vitan um samfelagið sum heild eru stýrandi fyri tann politikkinn, sum skal gerast. Tilfeingið er aðalráð, granskingarráð, stjórnin, tingið og onnur mót, sum gera politiskar ætlanir. Úrslitið er ein orðaður politikkur, sum setur út í kortið mál, raðfestingar o.s.fr. Hesin politikkur verður veruleiki gjøgnum fíggarlógargáttanir, granskingar- og nýskapanargrunnar og funktiónir, sum stuðla G&M og nýskapan, stimbran av útbúgvingar- og granskingarskipanini, infrakervi og rammuumstøðum (lóggávu o.s.fr.).

Hendan tilgongdin tykist ikki at hava virkað væl í Føroyum. Eingin kunning ella ráðgeving hevur verið um støðuna, so politiska skipanin hevur havt eitt trupult útgangsstøði. Heldur ikki tykist nakar greiður politikkur at hava verið. Nýskapan hevur ikki verið á breddanum sum serstakt politikkøki, og tí hevur higartil eingin politikkur verið mentur um evnið. Heldur eingin ítøkiligur granskingarpolitikkur hevur verið skjalfestur nakrastaðni. Ógreitt er hvørji aðalráð ið hava serábyrgdir innan økið. Í hinum londunum eru væl orðaðir politikkir, og politikkábyrgdin hevur sum heild verið greitt staðfest. Skrivað og talað hevur verið um gransking leingi, meðan hugtakið nýskapan er nústani komið á bredden. Í nøkrum førum sita einstøk ráð við høvuðsábyrgd av politikkøkjunum, meðan fleiri ráð og stovnar í øðrum førum skipa arbeiðið millum sín.

3.3 Nýskapanarpolitikkurin

Samanumtikið tykist skipanin enn ikki rættiliga at stuðla heildarligari menning og útinning av nýskapanarpolitikki. Tað er trupult at staðfesta, hvør politikkurin er, tí hann er ikki staðfestur í nøkrum skjali ella í einum savni av væl samskipaðum skjølum. Men mál og tiltøk eru á politisku dagskránni. Politikksskipanin hevur framleitt eina røð av politikkum og skjølum, ið kunnu tulkast sum landsins ætlaði nýskapanarpolitikkur. Samanumtikið vóru politikksskjølini, amboðini og politikkurin, sum politikksskipanin umboðar í lötuni, nakað soleiðis, tá ið politikkgreiningin varð gjørd tíðliga í 2006:

Politikksskjal	Høvundur
Samgonguskjalið 2004	Stjórn
Ólavsøkurøðan 2005	Løgmansskrivstovan
Vinnupolitikkur 2005	Vinnumálaráðið
KST politikkur 2002	Vinnumálaráðið
Granskingarpolitikkur 2003	Granskingarráðið
Fiskivinnupolitikkur 2001	Fiskimálaráðið
Visión 2015 2005-2006	Løgmansskrivstovan

Tulka vit hetta politikkverkið (skipanin lýst í kapitli 5) og kanska serliga boðskapin í politikksskjølunum, tykist tað, sum at tankarnir partvíst stimbra nationalu nýskapanarskipanina. Yvirskipaðu politisku endamálini snúgva seg í høvuðsheitum um, hvat kundi verið ynskiligt av menning innan vinnuskipanina, soleiðis at hon betur kann gagnnýta tørvin á altjóða marknaðinum. Yvirskipaðu politisku endamálini í skjølunum kunnu tulkast at vera soleiðis:

Yvirskipað endamál

- Búskaparlig menning og serliga menning av nýggjum vinnum eru fortreytir fyri framhaldandi vælferð og fyri, at búskapurin kann megna avbjóðingarnar frá altjóðagerðini. Betri framleiðslumegi í vinnuni er ein fortreyt fyri tí. Betri marknaðarføring og samstarv millum føroyskar fyrirkur eru amboð, so at aðrar vinnur enn fiskivinnan kunnu vinna seg inn á norðurlendskar, altjóða og globalar marknaðir. Á henda hátt kann búskaparligt sjálvstøði tryggjast
- Nýskapan er av serligum týðningi, um tað skal eydnast at klekja vinnur innan vitanartung øki, sum t.d. vitanartænastur, og at styrkja verandi vinnur, ið hava vakstrarmøguleikar, til dømis ferðavinnu. Hugtakið skapandi oyðing (á enskum *creative destruction*) hevur verið nógv frammi, nú partar av fiskivinnuni eru fyri harðari kapping frá láglønarlondum
- Tó er eisini ynskiligt at stimbra nýskapan í fiskivinnuni fyri at menna loysnir, sum verða nýttar í fiskivinnuni. Vitan og førleikar eru í fiskivinnuni innan eitt nú veiði, fiskavirking og fiskivinnutøkni, ið kunnu gagnnýtast, soleiðis at skipanir og loysnir, so sum vørur og nýskapanir innan tilgongd, í sær sjálvum kunnu gerast útflutningsvørur. Her verður hugsað um KT stuðulsskipanir so sum sporförisskipanir, framleiðsluskipanir, ið gagnnýta nýggja tøkni, kollveltandi amboð umborð á skipum o.s.fr. Møguleikar eru at nýta verandi vitan í vinnuvirksemi uttanlands, innan leiðslu og innan ráðgeving

- Eisini síggjast møguleikar fyri, at gransking innan umsiting av fiskiveiði og náttúrutilfeinginum kann vera við til at betra menning av politiskum ætlanum og umsiting

Mál og amboð eru eisini nevnd, ið kunnu styrkja einstøku lutirnar í nýskapanarskipanini og sambandið millum hesar lutir. Hesi mál og amboð kunnu vera við til at stímbra nýskapan í vinnuskipanini og harvið nýggjar vinnur, framleiðsluorku o.s.fr.. Evni, sum viga tungt í hesum høpi, eru gransking, íverksetan, KT-gagnnýtsla og liberalisering av ymsum marknaðum.

Tørvurin á nýskaptum vørum og tænastrimbrast

Sambært skjølunum kann hetta gerast við at:

- Stremba eftir at fáa KST-marknaðin at virka væl og avmarka forðingar
- Økja og lætta um altjóða samstarv og handil. Hetta inniber at víðka ES samstarvið, at kanna møguleikarnar fyri EFTA limaskapi og at fáa atknýti til ECAA avtaluna
- Einskilja almennar fyrirkur. Her verður til dømis hugsað um Føroya Tele, tryggingarfeløg og Føroya Banka

Granskingar- og útbúgvingarskipanin styrkjast

Granskingar- og útbúgvingarskipanin skal sambært politikkinum styrkjast við atlit at gransking, førleikum innan íverksetan, altjóðagerð og vinnuviðurskiftum, førleikum og amboðum innan KST o.a. Hetta kann gerast við at:

- Økja um játtanir til almenna gransking umframt at økja um játtanina til granskingargrunnar, ið eisini stuðla vinnugransking. Harumframt eigur atgongd at fáast til ES rammuskránnar fyri at fáa atgongd til granskingarfígging og fyri at luttaka í granskingarverkætlanum
- Styrkja mentan og førleikar innan íverksetan við at leggja dent á evnið í skúlaverkinum
- Styrkja KST nýtsluna í skúlaverkinum við millum annað at geva næmingum atgongd til góðar teldur og netverk, við at betra KST førleikarnar hjá lærarum, at stovna eina KST útbúgving á Master stigi á Fróðskaparsetrinum o.a.
- Menna møguleikar og innihald í útbúgvingum fyri at styrkja um førleikar innan altjóðagerð og leiðslu. Hetta kann gerast við at fáa altjóðagerð sum evni betur rótfest í skipanini gjøgnum samstarv og netverk, at stovna vinnulig skeið og leiðsluskeið og yvirhøvur at styrkja PhD útbúgvingar og skráir, knýttar at vinnuligum útbúgvingum

Granskarapark stovnst

Bindilið millum vinnu og gransking skal styrkjast við at stovna eina granskingarpark, har serligur dentur verður lagdur á ílegugransking, biotøkni o.a., ið verður mett at hava serligar møguleikar

Politiska og almenna skipanin styrkjast

Politiska og almenna skipanin skal sambært skjølunum styrkjast innan granskingar- og nýskapanarumsiting, KST nýtslu og í samskiftinum við vinnuna. Hetta kann gerast við at:

- Samskipa granskingarumsitingina við einum vísindaráði eftir íslenskum og finskum leisti
- Gera umsitingarlígu skipanina enfaldari. Her verður hugsað um, hvussu umsitingarlíga skipanin samskiftir og setur krøv til vinnuna í sambandi við lógir og

reglur, og um at samskipa og menna samskiftisvegir millum tað almenna og vinnuna

- Stremba eftir, at tað almenna sjálvt verður ein fyrimyndarligur KST-brúkari, við millum annað at leggja enn størri dent á at talgilda almenna umsiting. Eisini eigur at verða strembað eftir, at tað almenna í størri mun verða møguleg viðskiftafólk hjá føroysku KST vinnuni
- Tað almenna sum heild virkar fyri at økja um KST nýtslustigið, við til dømis at allir borgarar fáa møguleikar at brúka talgildar undirskriftir, innan lang tíð er runnin (málið var 2006).

Infrakervið styrkjast

Infrakervið kann styrkjast við atlit at ymsum viðurskiftum, ið kunnu stímbra nýskapan. Hetta kann gerast við at tað almenna:

- Ger skipanir fyri at lætta um, tá ið tørvur er á at bera góð vinnulig hugskot til virkandi fyrirkomur (íverksetan). Hetta kann gerast gjøgnum ráðgeving, hølir og menning av netverkum. Eisini má betri atgongd fáast til váðafúsan kapital við millum annað at styrkja verandi almenna figging til endamálið, at skapa fortreytir fyri at finna granskingarpening og við at verandi grunnar í størri mun gera iløgur í nýggjar fyrirkomur. Harumframt eiga stuðulsskipanir við serligum denti á strategiskt týðningarmikil vinnuhugskot at verða stovnaðar
- Samskipar og betrar almennar stovnar, ið serliga leggja seg eftir at marknaðarføra vinnuna uttanlands, og at geva ráð í hesum sambandi
- Betra nationala KST og fjarskiftiskervið við teimum møguleikum, sum eru fyri at ávirka hetta økið, nú tað almenna eigur Føroya Tele. Ítøkilig mál eru sett fyri breiðbandsútbreiðslu, góðsku og prísir.

Rammuumstøður betrast

Rammuumstøðurnar mugu forða sum minst. Forðingar knýttar at skatta- og avgjaldsskipanum í sambandi við stovnan av nýggjum fyrirkomum mugu minkast, og trekleikar á arbeiðsmarknaðinum eiga at verða burturbeindir. Hetta kann gerast við at:

- Liberalisera og gera arbeiðsmarknaðin smidligari. Tiltøk, sum kunnu virka fyri hesum, snúgva seg um at bota um smidleikan við at bjóða ófaklærdu arbeiðsmegini útbúgvingsmøguleikar og at betra atgongdina hjá útlenskari arbeiðsmegi, at stremba eftir at minka um arbeiðsmarknaðartrætur og at betra pensjónsskipanir
- Lata upp og betra kapitalmarknaðirnar. Her verður hugsað um trygging, figging og virðisbrøv
- Bota um skattaskipanina, soleiðis at hon betur stuðlar vinnumenning
- Fáa vinnuliga lógar- og regluverkið at samsvara við ES standardir og sum heild at betra umstøðurnar hjá vinnuni hesum viðvíkjandi.

Ringt er at siga, hvussu hesin politikkur í roynd og veru skal útinna. Tiltøkini og amboðini, sum millum annað víðisætlanin skal seta út í kortið, eru enn eftir at fáa endaliga staðfest.

4. SAMANDRÁTTUR OG NIÐURSTØÐUR

Sum heild eru veikleikar í politikkskipanini. Staðfestast kann, at nógv restar í, áðrenn vit í Føroyum kunnu siga, at vit hava eina væl virkandi og samanhangandi skipan, ið, grundað á upplýsingar um gongdina, framleiðir heildarligan politikk og setur miðvís tiltøk í verk. Veikleikarnir kunnu gerast upp soleiðis:

- Vantandi ítøkiligur nýskapanarpolitikkur og staðfesting av ábyrgd og samskipan í politikkgærd: Søguliga hevur lítil samskipan verið í menningini av nýskapanarpolitikki. Politikkur, ið hevur við nýskapan at gera, hevur verið mentur á spjaddan hátt av ymsum aktørum og skipanum og er skjalfestur í ymsum politikkkum, álitum, raðfestingum og yvirlýsingum. Tað er ikki staðfest, hvat aðalráð hevur høvuðsábyrgdina.. Lítil tvørsektoral samskipan hevur verið í menningini av nýskapanarpolitiskum skjølum, t.d. vinnupolitikkinum. Hesin politikkur nertir við onnur politikkkøki, og skal politikkurin hava veruliga ávirkan, mugu heildarligar tillagingar gerast og semjur finnast millum fleiri aðalráð.
- Sum heild vera hugtøkini vinnugranskingarpolitikkur (nýskapan) og onnur gransking blandað saman í orðaskiftinum: Hetta sæst einamest, við at gransking nú fyrst og fremst verður umtalað sum loysnin fyri framtíðar búskaparliga menning, sum er høvuðsendamálið við vinnuligari gransking. Men almenn gransking hevur nógv onnur endamál, ið mugu metast eftir øðrum kriterium.
- Vantandi samskipan í granskingar- og nýskapanarumsiting: Skipanir, sum fígga og umsita gransking og nýskapan, eru illa samskipaðar. Samanfall er í summum førum, og átti skipanin í størri mun arbeitt út frá einum felags grundarlagi.
- Eingin veruligur granskingarpolitikkur hevur verið grundfestur í politikkskipanini: Játtanir til gransking eru gjørdar út frá politiskari telving heldur enn politiskum miðum. Grunnar og stovnar arbeida sjálvstøðugt við raðfestingum, og umhvørvi eru illa samskipað.
- Manglandi politikkeftirmeting: Lítið verður arbeitt við at eftirmeta gransking. Eingi hagtøl hava verið framleidd um gransking og nýskapan, og politikkskipanin samstarvar í avmarkaðan mun við norðurlendsk og altjóða politikkkumhvørvi. Endamálið við hesari verkætlan var at seta hol á hesa tilgongd.

Føroyar hava nógv at læra av Norðurlondum. Norðurlond eru ógvuliga frammalaga, meðan Føroyar eru eftirbátur innan politikkmønning. Í hinum londunum eru funktiónir í politikkskipanini stovnsfestar. Tey byrjaðu við miðvísu arbeiði við eftirmeting og politikkmønning av G&M longu í 1960-unum og vóru drívkreftir fyri at fáa nýskapan á altjóða politiska breddan. Samstundis hevur tað víst seg, at Norðurlond hava ment seg munandi granskingarlaga hetta tíðarskeiðið. Norðurlond vóru eftirbátar sammett við stóru evropeisku og OECD ídnaðarlondini, men hava síðani lagt seg á odda. Innan nýskapan eru londini eisini frammalaga. Umboð fyri londini vilja vera við, at hetta partvíst er eitt úrslit av miðvísa arbeiðinum við granskingar- og nýskapanarpolitikki, t.e. at seta mønning av nationalu nýskapanarskipanini í miðdepilin..

Norðurlond hava verið fyrimynd innan politikkmønning hjá hinum OECD og ES londunum. Tey hava havt ein sentralan leiklut í at menna manualar, standardir, harmonisera o.s.fr., sum eru amboð at eftirmeta gransking og nýskapan. Londini hava

verið drívkraft fyri at fáa til vega kunning um nýskap, eitt øki, ið enn er lutfalsliga nýtt.

Einki forðar fyri, at Føroyar kunnu luttaka í norðurlendska samstarvinum. Kravið er einans, at vit eisini framleiða hesi hagtølini, soleiðis at nakað er at arbeiða út frá.

Hagtøl innan G&M og nýskap verða framleidd, tí at altjóða stovnar krevja tað. Limalondini hava veitingarskyldu, og tað hevur eina motiverandi ávirkan. Men høvuðsmotivatióin er, at londini síggja arbeiðið sum ein stóran fyrimun í sambandi við gerð av politiskum ætlanum.

5. KELDUR

Frágreiðingar og skjöl

Arnold, E. (2004): Challenges for Integrated Innovation Policymaking. Presentation held at the Nordic Conference in Reykjavik, June 2004: “The Nordic Region as a Front Runner in Research and Innovation”. Technopolis.

Freeman, C (1987): Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan, London: Pinter.

Hátún, H. (2006): Interact working report on Faroese Innovation Policy System. Tórshavn.

Halme, K. (2003): “How Finland evaluates performance of the national innovation system”. Framløga á ráðstevnuni hjá Nordisk Ministerråd “Main challenges from a systems perspective”. Malmö.

Koch, P. (2004): Innovation Policy in the Nordic Countries 2004. A report to the European Trend Chart on Innovation. Nifu STEP. Oslo.

Nærings- og Handelsdepartementet (2003). “Fra idé til verdi – Regjeringens plan for en helhetlig innovasjonspolitik”. Oslo.

Regeringskansliet (Näringsdepartementet och Utbildningsdepartementet) (2004): “Innovativa Sverige. En strategi för tillväxt genom förnyelse”. Fritzes Offentliga Publikationer.

Remøe, S., Hjelt, M., Hertog, P., Boekholt, P., Polt, W. (2005). Governance of Innovation Systems 2005. Vol. 1 Synthesis report and vol. 2 Case studies in innovation policy. OECD Publishing.

Keldur á netinum

PUBLIN (Innovation in the public sector): <http://www.step.no/publin/>

Granskingarráðið

Bryggjubakki 12
Postsmoga 259
FO-110 Tórshavn

Tel 316515
Fax 353101

gransking@gransking.fo
www.gransking.fo